

Νίκος Κυπραίος

Ο Ζωγράφος και συγγραφέας Γιώργος Μιχελακάκης

Ο Κόσμος δημοσιεύει σε συνέχειες, το βιβλίο του Γιώργου Μιχελακάκη: «Η Ελπίδα σε Κρίση, Κουλτούρα και Τέχνη στην εποχή της παγκοσμιοποίησης» που εξετάζει τη διαδρομή των Ελλήνων μεταναστών της Αυστραλίας, στην τέχνη, κατά την περίοδο από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι τις ημέρες μας.

Το βιβλίο κυκλοφόρησε το 2017 από τις εκδόσεις ΕΟΘΙΝΟΝ. Όποιος επιθυμεί να παραγγείλει το βιβλίο μπορεί να επικοινωνήσει με τον συγγραφέα στα EMAIL gmichepaint@gmail.com ή eothinon@gmail.com. Για σχόλια και παρατηρήσεις μπορείτε να στείλετε email στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις gmichepaint@gmail.com ή kosmos@kosmos.com.au ή επιστολή στην διεύθυνση Kosmos Newspaper, 654 New Canterbury Road, Hurlstone Park NSW 2193.

Με τη σειρά αυτή των Δέντρων, Βλέπουμε πως ο Κυπραίος, πιάνει επαφή με τον αυστραλιανό περίγυρο, μέσω του οικιστικού περιβάλλοντος της σύγχρονης μεγαλούπολης, μέσα στην οποία κατοικεί, και όχι με τον εργασιακό χώρο όπως ο Παπαλιώζης. Οι εργατές του Παπαλιώζη νοιώθουν αποξενωμένοι μέσα στο περιβάλλον

Όλη μου τη ζωή χαράζω με το μολύβι γραμμές πάνω στο χαρτί, όπως κόβω το ψωμί φέτες, για να ξεδιαλύνω στο τέλος αυτό που ψάχνω.

Ν. Κυπραίος

Μέρος γ'

Πολύ πριν αναπτυχθούν οι μονοθεϊστικές θρησκείες, κυριαρχούσαν οι λατρείες των δέντρων σε Δύση όσο και Ανατολή. Τις λατρείες αυτές τις συναντάμε στους πολιτισμούς των μεσογειακών λαών κατά τη λίθινη περίοδο, και ήταν συνδεδεμένες με την αντίληψη του «Κοσμικού Δέντρου», το οποίο θεωρούσαν πως βρίσκεται στο κέντρο του σύμπαντος. Στην βουδιστική παράδοση, η βασίλισσα Maya γεννάει τον γιο της κάτω από ένα δέντρο, ενώ αργότερα όταν ο Βούδας μεγάλωσε, απόχτησε τη φώτιση και πάλι κάτω από ένα δέντρο. Το δέντρο είναι επίσης κεντρικό σύμβολο στη χριστιανική παράδοση: γέννησε το φρούτο το οποίο προξένησε την πώση του ανθρώπου από τον παράδεισο, αλλά ταυτόχρονα εξαγόρασε την πώση, με το ξύλο που έδωσε για τη θυσία του υιού του θεού δια του σταυρικού μαρτυρίου.

Στο δευτερογενές αυτό επίπεδο ανάγνωσης της εικόνας, έχουμε τη θρησκευτική μυθολογία να αποτελεί ένα παραγωγικό υλικό, χωρίς να έχουμε φτάσει ακόμα στην αποκλειστικά εσωτερική ερμηνεία αυτής της εικόνας, η οποία αφορά τον καλλιτέχνη που την δημιούργησε. Πρέπει λοιπόν από εδώ κι' εμπρός να λάβουμε υπόψη μας τον χρόνο και το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο η εικόνα δημιουργήθηκε, καθώς επίσης, και το μορφολογικό στιλ με το οποίο εκφράζεται ο συγκεκριμένος καλλιτέχνης. Εφόσον πάρουμε υπόψη μας όλα αυτά, έχουμε ένα συνθετικό επίπεδο ερμηνείας, το οποίο ενώνει στοιχεία από διαφορετικές πηγές και προσεγγίζει την εσωτερική σημασία του έργου.

Με τη σειρά αυτή των Δέντρων, Βλέπουμε πως ο Κυπραίος, πιάνει επαφή με τον αυστραλιανό περίγυρο, μέσω του οικιστικού περιβάλλοντος της σύγχρονης μεγαλούπολης, μέσα στην οποία κατοικεί, και όχι με τον εργασιακό χώρο όπως ο Παπαλιώζης. Οι εργατές του Παπαλιώζη νοιώθουν αποξενωμένοι μέσα στο περιβάλλον

Καμινάδα. Λάδι σε καμβά, Μελβούρνη 1984

του εργοστασίου, ενώ τα δέντρα του Κυπραίου, παραπέμπουν στους νεομετανάστες, που νοιώθουν να ασφυκτιούν σαν φυτεμένα δέντρα στα πεζοδρόμια της μεγαλούπολης. Αλλά με το φλεγόμενο δέντρο που τοποθετεί ο Κυπραίος μέσα σε μια κάμαρη σαν φυλακή, πάει πάρα πέρα τη σημασία αυτών των έργων, καθώς εδώ, έχουμε ενσωματωμένη και την συμβολική σημασία του χριστιανικού δέντρου. Δηλαδή έχουμε ενσωματωμένο στο έργο, όλο το πλέγμα της ανυπακοής, της τιμωρίας και της θυσίας. Αυτό το έργο, όπως θα δούμε, αποτελεί τον συνδυαστικό κρίκο με τις επόμενες σειρές που θα ακολουθήσουν (τις Καμινάδες, τα Φρούτα και τα Άνθη), καθώς τα πολιτισμικά αδιέξοδα των μεταναστών, βουλιάζουν στον κομφορμισμό, μόνο τη λιμπιντική επιβεβαίωση έχουν για να πιαστούν και να σωθούν. Αυτό θα το δούμε παρακάτω να εκφράζεται έντονα, και στο λογοτεχνικό έργο του Δ. Τζουμάκα, το οποίο και αυτό, αφού έδειξε αρχικά μια εμπιστοσύνη στη μεταναστευτική αλληλεγγύη, στη συνέχεια η υποχώρηση και κατάρρευση της, οδήγησε τους ήρωες των λογοτεχνικών του έργων, σε μια εναγώνια αναζήτηση της ατομικής σωτηρίας, μέσω της απόλαυσης, χωρίς βέβαια ίχνος θρησκευτικής ενοχής.

Το Δέντρο του Ν. Κυπραίου το φυτεμένο στο δρόμο, το παγιδευμένο μέσα στο τσιμέντο, την πίσσα της ασφάλτου και το ασταμάτητο ρεύμα των αυτοκινήτων, αναδεικνύει τη σύγκρουση μεταξύ μηχανικού πολιτισμού και φύσης, καθώς και τη δυσφορία του νεομετανάστη εξ αιτίας του πολιτισμικού σοκ που έχει υποστεί, όταν από την ελληνική ύπαιθρο βρέθηκε να ζει μέσα σε βιομηχανικές μητροπόλεις.

Όμως όταν τώρα τοποθετεί Το Δέντρο μέσα σε μια μικρή σκοτεινή κάμαρα, εκφράζει πια το υπαρξιακό βίωμα του μετανάστη, που αφού απόχτησε τα υλικά αγαθά που ονειρευόταν, εν τέλει διαπιστώνει ότι δεν υπάρχει εμπρός του παράθυρο για να αποδράσει προς έναν άλλο σκοπό. Το άγχος, η ανασφάλεια και η νοσταλγία των προηγούμενων χρόνων, θα δώσουν τη θέση τους με αυτά τα έργα στο υπαρξιακό κενό. Βέβαια τα αισθήματα του καλλιτέχνη, δεν ξέρω πόσο μπορούμε να τα ταυτίζουμε με τα συλλογικά αισθήματα της κοινωνίας, και αν αυτά, απηχούν άμεσα ή έμμεσα συλλογικούς συναισθηματικούς κόμπους, αδιέξοδα και αμηχανίες. Όμως θέλοντας και μη, οδηγούμαστε σε τέτοιους συσχετισμούς, μια και όλοι μπήκαμε στη ίδια βάρκα για να περάσουμε απέναντι.

Όταν το σώμα και η ψυχή δεν τροφοδοτούνται με τις αναγκαίες ικανοποιήσεις, έχουμε ως αντίδραση το κλάμα στο παιδί και την αναπτυγμένη φαντασιακή λειτουργία στον ενήλικα, η οποία χρησιμοποιεί την εικόνα του εξωτερικού κόσμου με μια αυθαίρετη φανταστική λογική. Ο καλλιτέχνης όμως διαφέρει από τον οποιονδήποτε ενήλικα, επειδή προχωρά στην εξωτερική της φαντασιακής του δραστηριότητας, με το να της δίνει υλική υπόσταση. Παύουν έτσι τα φαντάσματα να λειτουργούν ως κάτι φασματικό. Αποκτάνε υλικότητα. Και έχοντας υλικότητα, μπορεί ο άνθρωπος να τα κατανοήσει και να ζήσει συμφιλιωμένος μαζί τους, ή να τα ξεπεράσει εφόσον καταβάλει την αναγκαία προσπάθεια. Στον Κυπραίο, η εικόνα του δέντρου αναβλύζει από το ασυνείδητο, σαν ένα αρχαϊκό στοιχείο που είναι συνδεδεμένο με την ευτυχία. Αλλά η παρορμητική αυτή εικονική ροή, συναντώντας εμπόδιο την κατάσταση που βιώνει ο άνθρωπος μετανάστης εκτρέπεται, και από δέντρο της ευτυχίας μετατρέπεται σε δέντρο της δυστυχίας. Το οπτικό υλικό του κόσμου που ανασύρει από μέσα του ο ζωγράφος, το αναπλάθει έτσι, ώστε να προβάλλει την εικόνα μιας έλλειψης που είναι όλη δική του, αλλά που η σημασία δεν αφορά μόνο αυτόν. Είναι και δική μας. Διότι ο καλλιτέχνης είναι μέρος του δικού μας κόσμου και εμείς μέρος του κόσμου του καλλιτέχνη. Αλλά η βίωση του υπαρξιακού κενού, όπως εκφράστηκε με τα Δέντρα, και από ψυχολογική άποψη θεωρείται «οπισθοδρόμηση», δεν γίνεται να συνεχιστεί. Ο οργανισμός θα πρέπει να γεμίσει αυτό το κενό με κάτι θετικό.

Η συνέχεια την επόμενη Παρασκευή